Dört şairin ilham perisi

Recep Kadiroğlu

Onun en büyük kırgınlıklarından biri, insanlar öykülerini bir kenara bırakıp, ısrarla aşklarının izini sürmesiydi. Oysa Tomris Uyar, hayatındaki aşklarla değil; kurduğu cümlelerle, anlattığı hikâyelerle ve Türk edebiyatına bıraktığı derin izlerle hatırlanmak istiyordu.

Bir söyleşisinde bunu bütün açıklığıyla şöyle dile getirmişti:

"Ben öykülerimle anılmak istiyorum, aşklarımla değil." (Ramazanoğlu, 2026)

Ne var ki edebiyat tarihinin hafızası her zaman adil değildir. Kimi zaman bir yazarın eserlerini geri plana iter, onu yaşadığı aşklar, kurduğu ilişkiler ve dokunduğu hayatlarla hatırlar. Oysa geriye kalması gereken, çoğu zaman hayatın kendisi olmayıp yazarın geride bıraktığı ölümsüz cümlelerdir.

Tomris Uyar da onlardan biridir.

Türk öykücülüğünün en güçlü kalemlerinden biri olmasının yanı sıra, zarafeti, entelektüel derinliği ve özgür ruhuyla *"İkinci Yeni"* şiirinin büyük şairlerine ilham veren bir kadındır o. Ülkü Tamer'in gençlik heyecanında, Cemal Süreya'nın tutkulu dizelerinde, Turgut Uyar'ın derin bağlılığında ve Edip Cansever'in sessiz hayranlığında hep biraz Tomris vardır.

Peki kimdir Tomris Uyar ?

15 Mart 1941'de İstanbul'da dünyaya gelen Tomris Gedik, hukukçu bir anne ile babanın kızıdır. Amerikan Kız Koleji'nde aldığı eğitimin ardından İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü'nden mezun olur. Edebiyat yolculuğuna ilk olarak çevirileriyle başlar.

Virginia Woolf'tan Julio Cortázar'a, Lewis Carroll'dan F. Scott Fitzgerald'a kadar dünya edebiyatının önemli isimlerini Türkçe'ye kazandırır. Ancak onun edebiyatımızdaki asıl yeri, çevirdiği metinlerden ziyade kendi kurduğu cümlelerle belirlenir. Çünkü o, modern Türk öykücülüğünde kendine has bir dil oluşturmuş en özgün yazarlardan biridir. (Andaç, 2003).

Öykülerinde kadınların iç dünyasını, modern hayatın görünmez yalnızlıklarını, gündelik yaşamın küçük kırılmalarını ve insan ruhunun derin çatlaklarını incelikli bir dille anlatır. Onun metinlerinde en sıradan anlar bile beklenmedik bir derinlik kazanır.

Bağımsızlığına düşkün mizacı, özgürlüğünden ödün vermeyen tavrı ve hayat karşısındaki tavizsiz duruşu, yalnızca yaşamına değil, satırlarına da yansır. Belki de bu yüzden hayatına giren insanlar kadar hayatına girmesine izin vermedikleri de onun hikâyesinin bir parçasıdır.

Çünkü o, sevilmeyi istediği kadar özgür kalmayı da önemseyen bir kadındır. Ülkü Tamer'in sevgisinde gençliğin heyecanı ve biraz da acemiliği vardır. Cemal Süreya'nın sevgisi, önüne çıkan her şeyi dönüştüren bir fırtına gibi tutkulu ve sarsıcıdır. Turgut Uyar'ın ki, derinlerden akan bir nehir gibi sakin, dingin ve kalıcı olup Edip Cansever'in sevgisi ise biraz uzaktan bakan, kırılgan ve sessiz bir hayranlığın ince hüznünü taşır.

Dört farklı şair, dört farklı mizaç, dört farklı sevme biçimi ve hepsinin ortak noktasında duran tek bir kadın. Ancak onu yalnızca büyük şairlerin hayatına dokunmuş bir kadın olarak görmek, ona yapılabilecek en büyük haksızlıktır. Çünkü o, şiirlerin kıyısında duran bir figür değil; İkinci Yeni'nin tam merkezinde, o büyük edebiyat ikliminin içinde yer alan güçlü bir yazardır.

Belki de bu yüzden ona yazılan şiirlerin izini sürmemek, şairlerin dizelerinde bıraktığı yankıyı duymamak, etrafında örülen o büyük edebî hafızaya kayıtsız kalmak mümkün değildir. Ama bütün bu şiirlerin, büyük aşkların ve unutulmaz dizelerin ötesinde gözden kaçırılmaması gereken bir hakikat vardır. O da Tomris Uyar, başkalarının kaleminde hatırlanan bir kadın değil, kendi kalemiyle ölümsüzleşmiş bir yazardır.

Bu yüzden onu en doğru şekilde hatırlamanın yolu, yıllar önce söylediği, *"Ben öykülerimle anılmak istiyorum, aşklarımla değil"* cümlesini yeniden anımsamaktır. Dolayısıyla o, şairlerin yazdığı bir kadın değil, kendi hikâyesini yazan bir yazardır.

Ülkü Tamer: Gençliğin Acemi Aşkı

Tomris Uyar'ın ilk büyük aşkı, henüz gençlik yıllarında tanıştığı şair, çevirmen ve yazar Ülkü Tamer ile olur. Kolej sıralarında başlayan yakınlıkları, mezuniyetin hemen ardından evliliğe dönüşür. Belki de hayatı henüz tanımaya başlayan iki genç insanın, birbirlerine duydukları sevginin bütün zorlukları aşabileceğine inanmasının hikâyesidir bu.

Ancak hayat, bazen en büyük acıları hiç beklenmedik zamanda çıkarır insanın karşısına ki, çiftin bebeklerini talihsiz bir kazayla kaybetmeleri, ilişkilerinde derin ve onarılması güç bir yara açar. Yaşadıkları büyük acı, zamanla evliliklerini de yıpratır ve yolları ayrılır. Geride ise yarım kalmış bir aşk hikâyesi, suskunluklarla örülü bir hüzün ve birbirlerine duydukları saygı kalır.

Cemal Süreya: Şiirin Tutkulu Hâli

Tomris ile Cemal Süreya'nın yolları, Ankara Sanatseverler Derneği Lokali'nde kesişir. Bu karşılaşma, Türk edebiyatının en tutkulu aşk hikâyelerinden birinin başlangıcı olur. Süreya'nın ona olan sevgisi, önüne çıkan her şeyi dönüştüren bir fırtına gibidir; gürültülü, yakıcı ve sarsıcı. Zira Tomris'in özgür ruhu, zekâsı ve hayat karşısındaki bağımsız tavrı, şairi derinden etkiler.

Süreya, ona olan aşkını sadece yaşamakla kalmaz; onu ayrıca şiirlerinin güftesine dönüştürür. Onun Tomris için yazdığı düşünülen *"Sayım"* şiiri, yakınlığın ve tutkunun şiir dilindeki en zarif örneklerinden biridir ki iki mısrası şöyledir:

"Kapı aralığında öptüm
Soluğunda öptüm seni…" (Süreya, 2013)

Bu dizelerdeki cesaret, yalnızca bedensel yakınlığın değil; ruhların birbirine dokunma arzusunun da ifadesidir. Şairin en bilinen eserlerinden biri olan Üvercinka da çoğu eleştirmene göre bu büyük aşkın izlerini taşır.

Kesin hükümler vermek mümkün değildir elbette. Ancak şiirlerin yazıldığı dönem, şairin hayatındaki duygusal yoğunluk ve Tomris'in varlığı, bu yorumları güçlendirir. Ancak tutku ve kırılganlığın iç içe geçtiği bu ilişki, yaklaşık üç yıl kadar sürer.

Süreya'nın zaman zaman kıskançlığa varan sahiplenici tavrı ile Tomris'in özgürlüğünden ödün vermeyen karakteri, ne yazık ki zamanla çatışmaya dönüşür. Başlangıçta tutkuyla başlayan bu hikâye, nihayet iki güçlü karakterin birbirini yormasıyla son bulur ki artık Süreya için uzun ve soğuk bir kış başlarken, Tomris'in hayatına yeni bir bahar mevsimi yaklaşmaktadır.

Turgut Uyar: Ömürlük Yoldaşlık

Tomris Uyar ile Turgut Uyar'ın asıl yakınlaşması, 1960'ların ikinci yarısında başlar. Turgut Uyar da tıpkı Tomris gibi hayatında önemli kırılmalar yaşamış, ilk evliliğini geride bırakmıştır. Ankara'dan İstanbul'a taşınan şair, çocuklarıyla birlikte hayatında yeni bir sayfa açmaya hazırlanırken, Tomris Uyar'la yolları kesişir.

Önce şiir üzerine konuşurlar. Sonra mektuplaşırlar. Bu mektuplarda aşktan çok edebiyat vardır; şiirin imkânları, sözcüklerin çağrışımları ve birbirlerinin metinlerine